

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті проведено аналіз інформаційного забезпечення спеціальної поліцейської діяльності. Доведено, що в нашій країні необхідно удосконалювати міжвідомчу систему інформаційного забезпечення відповідно до вимог міжнародних стандартів. Запропоновано напрямки вирішення завдань сучасного інформаційного забезпечення в органах внутрішніх справ України.

Ключові слова: інформація, інформаційне забезпечення, спеціальні підрозділи, поліція, органи внутрішніх справ, правопорушення.

**Нефедова Надія
Андріївна,**

*здобувач Одеського
державного
університету
внутрішніх справ*

Інформаційне забезпечення сил охорони правопорядку є актуальним питанням не тільки для України, але й для багатьох зарубіжних країн, в яких значна увага приділяється створенню і використанню інформаційних систем спеціальної поліцейської діяльності. Поліцейські структури різних країн дедалі частіше взаємодіють між собою у службово-бойовій протидії міжнародній злочинності, тероризму тощо. Також поліцейські структури співпрацюють із миротворчими місіями ООН, двосторонні угоди між країнами та багатосторонні договори, укладені міжнародними організаціями, дозволяють поліцейським із різних країн обмінюватися інформацією та накопиченим досвідом, завдяки чому збільшується ефективність службово-бойової діяльності.

В умовах модернізації всієї системи державної служби в Україні закономірно зростає потреба в удосконаленні службово-бойової діяльності органів внутрішніх справ України (далі – ОВС), зокрема оптимізації професійної підготовки особового складу, здійсненні системних перетворень у правовому регулюванні, а також використанні досвіду інформаційного забезпечення спеціальної поліцейської діяльності. Вивчаючи іноземний досвід спеціальної поліцейської діяльності щодо інформаційного забезпечення, потрібно виділяти найбільш ефективні

й сучасні способи забезпечення інформацією, які у свою чергу можуть бути використані підрозділами ОВС у практичній діяльності під час виконання службово-бойових завдань.

Питанням інформаційного забезпечення та в цілому спеціальної поліцейської діяльності у вітчизняній правовій науці не було приділено достатньо уваги. Наукові розробки переважної більшості сучасних дослідників, зокрема роботи О. Бандурки, А. Губанова, О. Долженкова, Є. Железова, В. Заросила, В. Золотарева, І. Козаченка, В. Некрасова, В. Ортинського, В. Сапальова, І. Сервецького, М. Смирнова, М. Стацака, І. Шинкаренка, Н. Філіпенка, В. Фільштейна та ін., побудовані на аналізі категорії «спеціальна поліція», її функцій, структури, кадрового та матеріального забезпечення.

Метою цієї статті є узагальнення досвіду спеціальної поліцейської діяльності та її інформаційного забезпечення.

Категорія «інформаційне забезпечення» отримала достатній розвиток у межах інформаційного права. Питання інформаційного забезпечення також розглядалося в окремих працях з кримінального процесу, оперативно-розшукової діяльності під час висвітлення пропозицій, спрямованих на підвищення ефективності боротьби зі злочинністю.

Зарубіжний і частково вітчизняний досвід діяльності ОВС в особливих умовах і досвід збройних конфліктів та антитерористичних операцій засвідчив, що одним із найважливіших і специфічних видів оперативного (бойового забезпечення) на сьогодні

стає інформаційне забезпечення. За розповсюдженою у вітчизняній літературі позицією, інформаційне забезпечення здійснюється у великомасштабних операціях за допомогою: «налагодженого механізму державного контролю над процесом інформаційної політики... впливу через засоби масової інформації на суспільну свідомість як у середині країни, так і за її межами» [1, с. 317].

Нашій державі слід урахувати позитивний досвід розвинутих світових країн. На особливу увагу заслуговує досвід Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії в розробці та запровадженні корпоративної об'єднаної інформаційної моделі даних для потреб поліції. Як зазначав А. Москвичов, цей проект містить кілька ключових елементів. Відповідно основною корпоративної інформаційної моделі стає каталог інформаційних об'єктів [2, с. 30]. Особливої уваги заслуговує той факт, що як звичайний словник він визначає кожен елемент інформації, використовуваний різними поліцейськими підрозділами, – від ордерів на арешт до листків тимчасової непрацездатності. Але на відміну від звичайного словника він створений таким чином, що встановлює і наочно показує ієрархічні взаємовідносини між інформаційними об'єктами.

Як вказував В. Заросило, реалізація цих відносин під час попередження правопорушень та їх швидкого розкриття у Великій Британії забезпечується введенням новітніх комп'ютерних відеоспостережень, створених завдяки фінансуванню міських адміністрацій та приватних

підприємств [3, с. 85]. На нашу думку, таким чином забезпечується значне скорочення кількісного складу поліцейських, які задіяні для спеціальної поліцейської діяльності.

Апаратура відеоспостереження здатна здійснювати нагляд під час стеження за громадянами, особливістю якого є моментальне сканування облич цих осіб та їх перевірка у файлах поліції. За влучним висловом А. Губанова, «електроніка впізнає людину з кримінальним минулим, отримані відомості передаються до найближчого підрозділу поліції» [4, с. 96].

Поряд із цим Сполучене Королівство має багато спецслужб оперативно-розвідувального спрямування, зокрема Оперативно-розвідувальний підрозділ (OIU – Operational Intelligence Unit) 22-го полку SAS, що забезпечує широке інформаційне забезпечення діяльності сил спецпризначення. Серед функцій OIU відзначимо збір даних про можливі райони майбутніх бойових дій (фізико-географічні умови, історія, культура, релігія тощо), збройні сили імовірного противника, зокрема про наявність протидиверсійних підрозділів; адміністрування баз даних про організації, віднесені до терористичних, та осіб терористів, про вчинення терористичних актів. OIU збирає дані та узагальнює досвід бойового застосування спеціальних антитерористичних підрозділів усіх країн. Він активно взаємодіє з Комітетом з оборони і зовнішньої політики, британською військовою розвідкою і контррозвідкою, іншими розвідувальними службами національних збройних

сил, а також зі спеціальними підрозділами країн НАТО.

М. Смирнов відзначав у Сполученому Королівстві поліцейську розвідку, яка має назву Національної розвідувально-інформаційної служби. Завдання її полягають у тому, щоб:

- якісно зібрати, оцінити, проаналізувати й обробити інформацію про серйозних злочинців;

- вчасно надавати інформацію певним поліцейським органам з метою більш швидкого притягнення до кримінальної відповідальності кримінальних елементів;

- координувати діяльність поліцейських служб, пов'язану з отриманням відомостей [5, с. 107]. На нашу думку, заходи, що приймаються у цьому напрямку, дозволяють досягти високої ефективності діяльності поліції щодо попередження злочинів або їх припинення та розкриття. Вважаємо, що керівництво правоохоронних органів України повинно прийняти цю ідею до свого відома та застосувати її відповідно до можливостей нашої держави.

Що стосується спеціальної поліції, то в США існує багато різних підрозділів (SWAT – підрозділи в американських правоохоронних органах), які використовують легке озброєння армійського типу та спеціальну тактику в операціях з високим ризиком, в яких потрібні здібності та навички, що виходять за рамки можливостей звичайних поліцейських. На відміну від більшості країн у США немає єдиного поліцейського управління; а отже, немає й офіційного терміна *поліція США*. Замість цього кожний штат, а також кожне велике місто,

а іноді і більш дрібний населений пункт мають своє поліцейське відомство, не залежне від інших. Власні поліцейські відомства можуть бути також при великих транспортних підприємствах. Існує в США поліція Федерального бюро розслідувань – спеціальна поліція ФБР, завданням якої є захист об'єктів, майна, персоналу, користувачів, відвідувачів ФБР від шкоди і реалізація певних законів й адміністративних правил.

Поліцією США і ЄС було спеціально створено підрозділи поліцейської розвідки, основною функцією яких є отримання оперативно-розшукової інформації про злочинців, їх дії, наміри та предмети, що добуті незаконним шляхом. Щодо цього заслуговує на увагу досвід поліцейських Ізраїлю, які неодноразово доводили свою здатність захопити й обеззброїти «терористів-смертників» із вибуховими пристроями, що підтверджує спроможність забезпечити швидке реагування на будь-які злочинні діяння [6, с. 41].

У Ізраїлі також особлива увага приділяється інформаційному забезпеченню охорони громадського порядку, а кожен патрульний автомобіль оснащено комп'ютером, який дозволяє в лічені секунди отримати необхідну інформацію, що міститься в базі даних інформаційних систем поліції [7, с. 59].

У складі Департаменту Ізраїлю діє особливий відділ спеціальних розслідувань і завдань (МАТІВ), метою якого є збір і аналіз інформації щодо кримінального світу, організованої злочинності, контрабанди, незаконного обігу наркотичних засо-

бів. Окремим напрямком діяльності МАТІВ є збір інформації, що стосується палестинських громадських організацій та окремих осіб.

У штабі ізраїльської поліції працює Відділ оперативної інформації, у розпорядженні якого є центральний комп'ютер, тобто централізована база даних, зокрема з проблем боротьби з кримінальною злочинністю, розвідки, операціями поліції. Центральний комп'ютер об'єднано з банками інформації по всій країні [7, с. 87].

Робота поліції Швеції є проблемно орієнтованою: її метою є налагодження добрих відносин із місцевим населенням та реагування на його потребу в забезпеченні безпеки [8, с. 77]. Мова йде про застосування в повсякденній роботі та під час масових громадських заходів «Тактики Національної поліції», що заснована на принципах «діалогу» та «безконфліктності». У разі, коли доводиться мати справу з натовпом людей, поліцією Швеції застосовується «спеціальна поліцейська тактика» із залученням спеціально навчених діалогових поліцейських [9].

Відзначимо, що у РФ діє Головний інформаційний центр (ГІЦ) МВС Росії, який обслуговує підрозділи всіх правоохоронних органів і спеціальних служб – користувачами централізованих оперативно-довідкових, криміналістичних, пошукових обліків, експертно-криміналістичних колекцій і картотек ОВС. На сьогодні цим центром користуються при проведенні спеціальних операцій такі підрозділи: СОБР (спеціальні загони швидкого реагування), СОБР «Рись», ОМОН (загін мобільний особливого

призначення), ОМОН «Зубр», у системі ФСБ – «Альфа», «Вимпел».

Оперативні підрозділи поліції Канади отримують оперативно-розшукову інформацію від служби зі збору відомостей про організовану злочинність. До її складу входять центральні і місцеві бюро, які займаються збиранням, аналізуванням і поширенням інформації. Центральні бюро діють у національному масштабі, а місцеві – в межах провінцій і між провінціями [10, с. 439].

У межах проведеного аналізу було встановлено відсутність самого терміна *спеціальна поліція*, що дозволяє поєднати всю діяльність поліції в категорії «спеціальна» із включенням до останньої функцій спецслужб, підрозділів спеціального призначення тощо. У кожній країні вони мають свою назву і свої функції, однак серед іншого їх об'єднує залежність отримання найкращих результатів під час виконання своїх службових обов'язків від інформаційного забезпечення.

Аналізуючи діяльність спеціальної поліції, можемо чітко сказати, що вона не є безпосереднім суб'єктом інформаційної діяльності – уся інформаційна діяльність пов'язана з виконанням конкретних завдань. Поліція зарубіжних країн багато уваги приділяє комунікативному впливу на правопорушників у певний спосіб на основі вербальної, візуальної інформації, що є добрим прикладом для нашої держави.

Узагальнення інформації вивчених джерел дає підставу для висновків, що завданням діяльності підрозділів спеціального призначення

є розвідка, диверсійна діяльність, контррозвідка, антидиверсійна діяльність, антитерористична діяльність, пошук, захоплення (арешт) або знищення діючих терористів, звільнення заручників, забезпечення громадської безпеки, охорона особливо важливих осіб або особливо важливих об'єктів.

Вирішення завдань сучасного інформаційного забезпечення має бути досягнуто за рахунок упровадження єдиної політики інформаційного забезпечення; створення багаточільових інформаційних підсистем діяльності ОВС; удосконалення організаційно-кадрового забезпечення інформаційних підрозділів; інтеграції та систематизації інформаційних обліків ОВС на всіх рівнях; розбудови інформаційної мережі; створення умов для ефективного функціонування інформаційних обліків, забезпечення їх повноти, вірогідності, актуальності та безпеки; переоснащення інформаційних підрозділів сучасною потужною комп'ютерною технікою; поширення мережі комп'ютерних робочих місць користувачів інформаційних підсистем; подальшої комп'ютеризації інформаційних обліків; установлення взаємодії міліції з населенням у розробці ефективних способів такого забезпечення; упровадження нових форм і методів інформаційного забезпечення ОВС; правове виховання через засоби масової інформації; удосконалення законодавства.

Список використаних джерел:

1. Россия (СССР) в локальных войнах и вооруженных конфликтах второй половины XX века / под ред. В. А. Золотарева. –

М.: Кучково поле; Полиграф–ресурсы, 2000. – 576 с.

2. О разработке корпоративной информационной системы в английской полиции / пер. Москвичева А. И. Борьба с преступностью за рубежом // Ежемесячный информационный бюллетень. – М.: ВИНТИ. – 2004. – № 10. – С. 42.

3. Заросило В. О. Порівняльний аналіз адміністративної діяльності міліції України та поліції зарубіжних країн (Великобританії, США, Канади та Франції) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Заросило Володимир Олексійович. – К., 2002. – 250 с.

4. Губанов А. В. Полиция зарубежных стран. Организационно-правовые основы, стратегия и тактика деятельности / Губанов А. В. – М.: МАЭП, 1999. – 288 с.

5. Смирнов М. П. Зарубежная налоговая и криминальная полиция и их оперативно-розыскная деятельность / М. П. Смирнов. – М.: Изд-во МГУ, 2000. – 583 с.

6. Савелий М. Полицейская разведка в обеспечении безопасности / М. Савелий, А. Полежаев // Профессионал. – 2005. – № 3. – С. 40–43.

7. Фильштейн В. Л. Министерство внутренней безопасности и Национальная полиция Государства Израиль: организационно-правовые основы функционирования: монография / Фильштейн В. Л. – Кировоград: «Код». – 2008. – 188 с.

8. The Swedish Police – an intrpduction. –Swedish national police board. – 108 s.

9. Dialogue Police. Experiences, observations and opportunities April RPS Rapport 2010:4 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.polisen.se>.

10. Рушайло В. Б. Основы оперативно-розыскной деятельности : учеб. / под общ. ред. В. Б. Рушайло. – СПб : Лань, 2000. – 720 с.

Нефёдова Н. А. Информационное обеспечение специальной полицейской деятельности.

В статье проведен анализ информационного обеспечения специальной полицейской деятельности. Доказано, что в нашей стране необходимо совершенствовать межведомственную систему информационного обеспечения в соответствии с требованиями международных стандартов. Были предложены варианты решения задач современного информационного обеспечения в органах внутренних дел Украины.

Ключевые слова: информация, информационное обеспечение, специальные подразделения, полиция, органы внутренних дел, правонарушения.

Nefedova N. A. Information support of special police activities.

The analysis of information support of special police activities has been carried out. It has been proven that the information support of forces of law and order protection is a topical problem not only for Ukraine, but also for many other foreign countries where they pay significant attention to data ware of special police activities creating and using. It is allocated the regularity of increasing demand for improvement of service and combat training for institutions of internal Affairs of Ukraine, especially vocational staff training optimization, system changes in legal control realization, and also application of data ware of special police activities experience in updating conditions of all systems of public service in Ukraine.

In the context of analyze absence of such term as «special police» has been established, that allows to admit definition for all police activities as special. Functions of special service, special purpose units' activity are analyzed.

The instructions for special purpose units are generalized. It is allocated: intelligence service, subversive activity, counterintelligence service, ant subversive activity, antiterrorist activity, search, capture (arrest) or destruction of terrorists, hostage's release, civil security guarantee, especially important persons or especially important objects protection.

Instructions for improvement in information support of special police activities: data ware uniform policy introducing; multi-purpose information subsystem creating, organizational and personnel guarantee for information units improving, integration and systematization of information registrations at all levels, information network expansion, creation of conditions for effective information registrations functioning, their completeness, reliability, urgency and safety providing, re-equipment of information sub-unit, further information registrations computerizing, interaction with population in development of effective method of such providing; new forms and methods of data ware introducing have been established.

Key words: information, data ware, special units, police, institutions of internal Affairs, offence, information support.

Стаття надійшла до редакції 03.06.2014